

FELAVATTÁK BALASSA SÁNDOR ZENESZERZŐ, A NEMZET MŰVÉSZE SÍRKÖVÉT,

**Madarassy István Kossuth-díjas szobrászművész alkotását a Farkasréti temető
művészarcellájában (2022. VI. 21.)**

Balassa Sándor sírköve

Balassa Sándor
(lfze.hu)

Balassa Sándor, a Zeneakadémia egykori oktatója 86 évesen hunyt el 2021. május 14-én. Első intenzív zenei tanulmányait a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában végezte karvezető előkészítő szakos hallgatóként, majd 1960-tól 1965-ig Szervánszky Endre zeneszerzés növendéke volt a Zeneakadémián. Már diákként a Magyar Rádió alkalmazásába lépett, ahol mintegy két évtizeden át zenei rendező volt. 1981 és 1995 között a Zeneakadémián hangszerelést tanított a zeneszerző növendékeknek. Munkásságának elismerését számos kitüntetés jelzi: 1972-ben Erkel Ferenc-díjat, 1978-ban érdemes művész kitüntetést, 1983-ban Kossuth-díjat, 1988-ban és 1998-ban Bartók Béla–Pásztory Ditta-díjat, 1989-ben a kiváló művész kitüntetést, 2012-ben a Magyar Érdemrend középkeresztjét vehette át, 2014-ben pedig a Nemzet Művésze kitüntető címet adományozták neki.

A Magyar Művészeti Akadémia, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és a család által szervezett eseményen a köztestület részéről **Kovács Zoltán** zeneszerző mondott beszédet, az egyetem képviselőjében pedig **dr. Kutnyánszky Csaba** rektorhelyettes, **Kiss Gy. László** tárogatóművész pedig Balassa Sándor: *Ha szól a tárogató* című művéből szólaltatott meg.

Balassa Sándor: Ha szól a tárogató

When the tárogató is heard: 1. Lento rubato (1:24)

When the tárogató is heard: 2. Giusto (1:00)

When the tárogató is heard: 3. Con moto (0:56)

Kiss Gy. László (tárogató)

© 2008 HUNGAROTON RECORDS LTD.

A síremléket és a résztvevőket Nt. **Takaró János** református lelkész áldásban részesítette. Az alábbiakban az elhangzás sorrendjében közzétesszük mindkét emlékbeszédeket és felidézük Balassa Sándor életművének emblemikus alkotásait.

KOVÁCS ZOLTÁN ZENESZERZŐ EMLÉKEZÉSE:

Tisztelt Egybegyültek! Tisztelt Rokonok, Kollégák, Barátok!

Pontosan egy évvel ezelőtt ezen a helyen vettünk végső búcsút egy kivételes zeneszerzőtől, egy kivételes embertől, Balassa Sándortól. Fájó szívvel álltunk itt akkor, és még mindig fájó szívvel állunk itt most is. A Mester eltávozott közülünk fizikai valójában, – de ahogy az ókori sírfelirat is szól, – „Nem az a halott, akit eltemettünk, hanem az, akit elfeledtünk.”

Azt hiszem, mindannyiunk nevében mondhatom, hogy Balassa Sándor mind művészetével, mind emberségével-igazságával sokkal-sokkal mélyebb nyomott hagyott bennünk, semhogy valaha is elfelejthessük.

Életének, alkotó erejének legjelentősebb szegmense természetesen az a szerzői életmű, melyet mindannyian jól ismerünk, s melynek mindannyian csodálói, hálás befogadói lehetünk. Ne feledkezzünk meg azonban arról sem, hogy tizenöt évig a Zeneakadémia zeneszerzés tanszakának hangszerelés tanáraként is kiemelkedő, maradandó, sok-sok növendék számára meghatározó jelentőségű munkát végzett.

Személyének, oktatói hitelének megkérdőjelezhetetlen alapot adott a már akkor rendkívül gazdag és elismert szerzői életmű. Bár tehetségével, erőteljes invenciójával már a kezdeti, avantgard korszakában is rendkívüli sikereket ért el, mégis fel merte vállalni a változás-változtatás veszélyeit, nehézségeit. Rá is illik az alkotó ember régi mondása: „Vagy találok utat, vagy török.” A népi zenei gyökerekhez visszanyúlva, az egyszerűség-tisztaság jegyében egy sajátos, csak rá jellemző zenei világot tudott létrehozni. Mindemellett, –ahogy sokan felismerték és érzékelték, – zeneszerzési technológiák és ideológiák helyett a szépséget, az emberi érzések kifejezését helyezte műveinek középpontjába.

S milyen érdekes, ezek az alkotói törekvések óhatatlanul felidézhetik Robert Schumann ars poetica-ját: „Fényességet küldeni az emberi szív mélységébe: ez a művész hivatása.”

Nem véletlen, hogy Tanár úr hű társa, munkájának segítője, ihletője, Balassa Mariann kezdeményezésére a most felavatandó sírkőre éppen az egyik legszebb és legszuggesztívebb Balassa-mű, a Karl és Anna című opera egy-egy emblematis sora került. Arra a sírkőre, melyet Madarassy István, Kossuth-díjas ötvösművész, szobrászművész alkotott, s amely méltó képen állít emléket a nagyszerű zeneszerzőnek, a Nemzet Művészeinek.

Kedves Tanár Úr! „Finis coronat opus.” A vég koronázza a művet. Bár a mai napig mindannyian úgy érezzük, hogy idejekorán távoztál el tőlünk, az életmű, amit hátrahagytál, teljes, kivételes és maradandó. Azon kiválasztottak közé tartozol, akik nyomot hagytak a Földön, akik valódi értéket tudtak teremteni. Ezt minden bizonnyal jól tudtad, érezted Te is, nem véletlenül fogalmaztál így: „Dolgom volt itt, közétek azért jöttem.”

Műveid már a mieink is, emléked pedig pontosan úgy él bennünk, ahogyan azt annak idején Jókai Mór megírta:

„Ami bennem lélek, veletek megy; ott fog köztetek lenni mindig. Megtalálsz virágaid között, mikor elhervadnak; megtalálsz a falevélben, mikor lehull; meghallasz az esti harangszóban, mikor elenyészik; s mikor megemlékezel rólam, mindig arccal szemközt fogok veled állani.”

DR. KUTNYÁNSZKY CSABA REKTOR-HELYETTES EMLÉKEZÉSE:
Tisztelt Megemlékezők, Balassa Sándor Tisztelői!
Kedves Hozzátartozók!

Bő egy évvel ezelőtt, 2021. május 14-én, 86 éves korában hunyt el Balassa Sándor zeneszerző, a Zeneakadémia egykori oktatója, a Nemzet Művésze.

Munkásságának elismerését számos kitüntetése jelzi: 1972-ben Erkel Ferenc-díjat, 1978-ban Érdemes Művész kitüntetést, 1983-ban Kossuth-díjat, 1988-ban és 1998-ban Bartók Béla–Pásztory Ditta-díjat, 1989-ben a Kiváló Művész kitüntetést, 2012-ben a Magyar Érdemrend középkeresztjét vehette át, 2014-ben pedig a Nemzet Művésze kitüntető címet adományozták neki.

A Zeneakadémián Szervánszky Endre osztályában vált igazi zeneszerzővé, de később a Zeneakadémia vált szellemi háttérévé is. Ide kívánczik egy 2015-ben megfogalmazott gondolat is, mely szinte egész zeneszerzői pályájának *ars poeticájaként* is értelmezhető. Balassa Sándor így beszélt: „Az igazi művészeti termék időtlen, képes a mindenkori jelenhez szólni, anélkül, hogy elveszítené tartalmának gazdagságát. A zenei anyagot ma is, mint a múltban, művészi renddé, emberi szépséggé, valamint erkölcsileg magasrendű életérzéssé kell formálnunk. Ez a tevékenység nemcsak törekvésem, de kötelességem is.”

A Zeneakadémia nem egyszerűen munkahelye volt, ahol másfél évtizeden át tanította a zeneszerző hallgatókat, de talán nem túlzás azt állítani, szakmai otthona is. Azonban nem csupán tanította, de önzetlenül támogatta is a hallgatókat, – jóságát, nagylelkűségét sokan őrzik meghatározó élményként vele kapcsolatban.

Az alma matere iránt érzett hálájának megtestesülése az általa létrehozott Zeneakadémia Alapítvány, mely ma az egyetem, és az egyetem hallgatóinak legfontosabb támogatója. Szinte haláláig élő lelkiismeretként követte az alapítvány munkáját, a kuratórium jelenlegi tagjai pedig a tőle örökölt szellemiséggel viszik tovább az alapítói szándékot.

Mindemellett Balassa Sándor művészeti-közéleti szerepvállalása révén is megbecsülést vívott ki környezetében. Egyike volt annak a 22 művésznak, akik 1992-ben megalapították a Magyar Művészeti Akadémiát, de meghatározó szerepet vállalt az Akadémia működésének formálásában is. A Magyar Művészeti Akadémia nélküle ma nem lenne az a szellemi tér, amivé vált az évtizedek alatt.

Ha a legegyszerűbben szeretném leírni életpályája mozgatóerőit, talán csak annyit mondanék: élt, szeretett, alkotott, tanított. Mindez azonban olyan szakmai

felkészültséggel, szellemi kisugárzással és olyan emberi méltósággal párosult, melynek révén mindannyiunk előtt példaképül áll.

Tisztelt Egybegyűltek! Egy síremlék mindig az emlékezés legmeghatározóbb helyszíne, az azt körülvevő temető a béke hazája. Balassa Sándor *sírhelye* a halála óta eltelt egy év alatt *nyughellyé* nemesedett, a síremléke a földi létben hátramaradottak számára *emlékhellyé* vált, ugyanakkor a hozzátartozók számára a soha nem múló szeretet jelképe is egyben. Azt szokták mondani, hogy emlékezni, megemlékezni nagyjainkról kötelesség. Balassa Sándor esetében úgy mondanám, *nem emlékezni* lehetetlenség.

Jókai Mór „Negyven év visszhangja” c. művében így fogalmaz az elmúlásról és az emlékezésről:

„Ami bennem lélek, veletek megy.
Ott fog köztetek lenni mindig.
Megtalálsz virágaid között, mikor elhervadnak;
megtalálsz a falevélben, mikor lehull;
meghallasz az esti harangszóban, mikor elenyészik,
s mikor megemlékezel rólam,
mindig arccal szemközt fogok veled állani.”

Jókainak mélyen igaza van, Balassa Sándor itt áll szemközt velünk, jóságos, fürkésző tekintete mögött szellemi óriásként mutat példát szerénységből is.

Isten áldását kérem a síremlékre – Balassa Sándor nyughelyére és emlékére, – kívánom, hogy legyen ez a hely az emlékezés origója

Dr. Kutnyánszky Csaba a síremlékénél

KÉT KÉP AZ AVATÁSI ÜNNEPSÉGRŐL:

A kép jobb szélén: dr. Kutnyánszky Csaba karnagy, az LFZE rectorhelyettese

A kép jobb szélén: Hollós Máté zeneszerző, a Hungaroton vezérigazgatója

VÁLOGATÁS *Balassa Sándor* YOUTUBE-N TALÁLHATÓ FELVÉTELEIBŐL:

Balassa Sándor -- Dal a Sümegyvár utcából (5:13)

Balassa Sándor: Fantázia zongorára, op. 97 (2006) A szerző és Falvai Sándor zongoraművész beszélgetése
(Az MMA portréfilmjének részlete)

Balassa Sándor: Requiem Kassák Lajosért (1969) - magyar felirattal (29:09)

Előadja: Sziklay Erika, Palcsó Sándor, Ütő Endre (ének),
a Magyar Rádió és Televízió Szimfonikus Zenekara és Énekkara, Lehel György vezényletével.
(A felvétel 1971 körül készült.)

1. tétel: **0:00**

2. tétel: **8:04**

3. tétel: **15:30**

4. tétel: **21:52**

Balassa Sándor: 301-es parcella (12:59)

Balassa műve a pécsi Kodály Központban a Pannon Filharmonikusok előadásában csendült fel.
Vezényel: Bogányi Tibor.

Balassa Sándor: Október virágai op. 77 (14:14)

Balassa Sándor: Október virágai op. 77
Közreműködik a Szegedi Szimfonikus Zenekar, vezényel Gyüdi Sándor.
Elhangzott a Szegedi Nemzeti Színházban.
(Az MMA 2016. október 23-i ünnepi hangversenyének hangfelvétele.)

Közreműködik: Kiss Domonkos, Frankó Tünde, Ambrus Ákos, Sánta Jolán, Fodor Beatrix, Bokor Jutta, MR Szimfonikusok, vezényel. Sallay Imre
Hungaroton, 2003

Karl and Anna: I. felvonás 1. kép - Szttyeppe (15:55)

Karl and Anna: I. felvonás 2. kép - Lakókonyha, valahol Németországban (7:10)

[Karl and Anna: I. felvonás 3. kép - Barakk \(23:42\)](#)

[Karl and Anna: II. felvonás 1. kép - Lakókonyha \(22:22\)](#)

[Karl and Anna: II. felvonás 2. kép - Ház \(2:52\)](#)

[Karl and Anna: II. felvonás 3. kép - Lépcsőház, folyosó \(4:42\)](#)

[Karl and Anna: II. felvonás 4. kép - Lakókonyha \(7:55\)](#)

[Karl and Anna: II. felvonás 5. kép - Marie szobája \(7:13\)](#)

[Karl and Anna: II. felvonás 6. kép - Folyosó \(2:14\)](#)

[Karl and Anna: II. felvonás 7. kép - Lakókonyha \(2:25\)](#)

[Karl and Anna: II. felvonás 8. kép - A Faszor \(11:14\)](#)

[Karl and Anna: II. felvonás 9. kép - Ház \(10:58\)](#)

[Karl and Anna: III. felvonás 1. kép - Idegenben \(5:36\)](#)

[Karl and Anna: III. felvonás 2. kép - Lakókonyha \(7:40\)](#)

[Karl and Anna: III. felvonás 3. kép - Lakókonyha \(9:51\)](#)

[Karl and Anna: III. felvonás 4. kép - Ház \(1:28\)](#)

[Karl and Anna: III. felvonás 5. kép - A ház előtt \(1:33\)](#)

[Karl and Anna: III. felvonás 6. kép - Lakókonyha \(21:41\)](#)

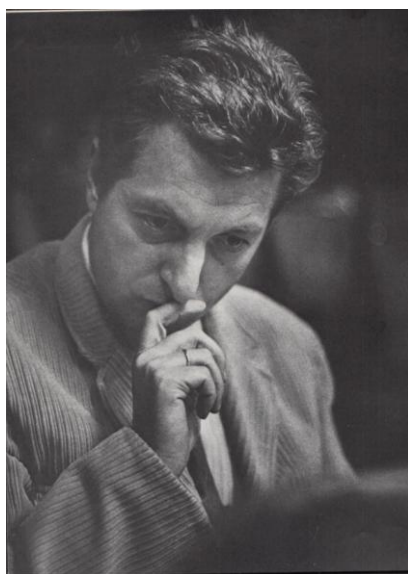
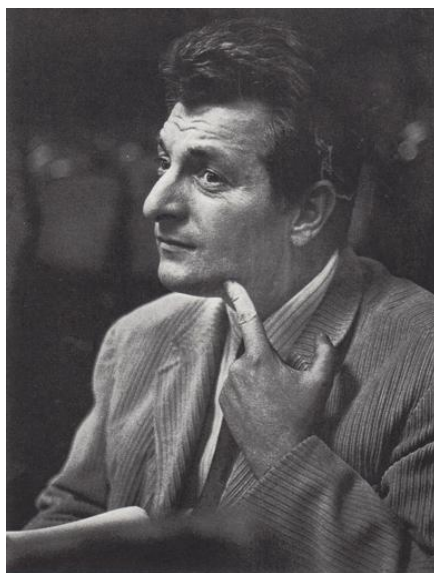
Balassa Sándor és Herencsár Viktória a Koncert cimbalomra és vonószzenekarra c. mű ősbemutatóján készült alábbi koncertfilm fináléjában

[Balassa Sándor: Koncert cimbalomra és vonószzenekarra. \(17:24\)](#)

Balassa Sándor a Cimbalom Világszövetség 2011. évi budapesti világkongresszusára komponálta meg a Cimbalomverseny vonószzenekarral c. alkotását. Az ősbemutatón Herencsár Viktória, a Cimbalom Világszövetség elnöke volt a szólistája a Concerto Filharmónia közreműködésével, Balogh Lázár vezényletével.

REISMANN MARIANN (1911–1991) BALASSA SÁNDOR PORTRÉI
(Editio Musica, Budapest, 1975.)

HOLLÓS MÁTÉ
MŰVEK BONTAKOZÓBAN¹
Balassa Sándor földrajzi és zenei tájai

- *Rovatunkban készülő és elkészült, de még be nem mutatott művekről ejtünk szót. Ha Balassa Sándort kérdezem, úgy sejtem, Földindulás című operáját hozza először szóba.*

- Tehetném, mert szeretném, ha tudnának arról, hogy léteznek. A befejező kettősvonal meghúzásáig valamennyi művem a saját titkom, így ez a Kodolányi-színházról készült opera is az volt 1997-től 2000. október 30-ig, amíg dolgoztam rajta. A Földindulásról azonban épp a közeljövőben készülök egy másik interjút adni, szívesebben beszélek hát most további új, még bemutatásra váró kompozícióimról. Ilyen a *Zene trombitára és zenekarra*, amelynek első megszólaltatását 70. születésnapra koncertemre terveztük, ám ez Palotai István betegsége miatt elmaradt, s így a november végére tervezett rádiófelvétel lesz a premierje. Lírai hangvétellű *Nyári zenémet* Drahos Béla felkérésére írtam fuvolára és vonózenekarra. *Cívisek városa* címmel Debrecennek komponáltam nagyméretű zenekari fantáziát, amelyet előreláthatólag jövő áprilisban mutat be Kocsár Balázs. Szólódarabjaim is sorakoznak: *Három tétel gordonkára*, *Két etűd gitárra*. Most pedig Nagyváradról kaptam felkérést zenekari mű írására. A Nagyvárad Nemzeti Filharmónia vonóslétszáma nem nagy, így a fúvósokkal óvatosabban kell bánnom, nehogy fölboruljon az egyensúly.

Balassa Sándor: *Nyári zene* (Summer Music for Flute and String Orchestra), Op. 89

[Summer Music for Flute and String Orchestra Op. 89 - Larghetto \(4:13\)](#)

[Summer Music for Flute and String Orchestra Op. 89 - Allegro \(5:09\)](#)

[Summer Music for Flute and String Orchestra Op. 89 - Tranquillo \(4:20\)](#)

[Summer Music for Flute and String Orchestra Op. 89 - Allegro molto \(6:32\)](#)

¹ Muzsika 2005. november, 48. évfolyam, 11. szám, 23. oldal

Balassa Sándor Három tétel gordonkára (8:31)

Hotzi Mátyás (gordonka)
(Vígadó, 2018 11.14.)

- *Két concerto jellegű művet említettél: a trombitást hagyományos szerkesztésű versenyműnek képelem, de mintha a fuvolás nem az lenne.*

- Valóban, a trombitás háromtételű igazi versenymű, míg a Nyári zene négytételű hangulatsorozat. Nem versenymű, inkább együtt muzsikálás a vonósszekkarral. A nagyváradiaknak íróó *Utazások Biharban* pedig szvitszerű ciklus lesz, nem szimfónia.

Journeys in Bihar County (Utazások Biharban) op. 93: I. Bound for Várad (Útban Várad felé) (4:48)

Journeys in Bihar County (Utazások Biharban) op. 93: II. On My Mother's Native Land.(6:48)

Journeys in Bihar County (Utazások Biharban) op. 93: III. The World of Scattered Farms. (6:36)

Journeys in Bihar County (Utazások Biharban) op. 93: IV. Fair at Szalonta (Szalontai vásár) (6:56)

Civis Town of Debrecen (A civisek városa) op. 91 (21:36)

MR Szimfonikusok, vezényel: Medveczky Ádám

© 2008 HUNGAROTON RECORDS LTD.

- *A cím programzenét sejtet.*

- Édesanyám Biharban született. A tanyavilág, a falusi élet, az ottani iskola élmények forrásává vált. A parasztkultúra a Sebes-Körös vidékén magához ölelt. Tiszta időben láttuk Váradot és a Bihar-hegységet. Művészet felé törekvő kamaszéveimet Komádiban töltöttem, s mélyen beivódott elmémbe és lelkembe az archaikus magyar kultúra. Utazásom időutazás is egyben, felidézi mindazt, ami emberöltőnyire távolodott tőlem. Követve a zenei emlékiratszerű életérzést, drámai konfliktusokat kevésbé teremt a darab. A zenei összefüggések, a dallamok és harmóniák, a zenekari hangzás összeszövöttsége ad módot, hogy őszinte hangot üssek meg és megújítsam magam. Az újdonságot nem handabandázva, inkább a befelé vezető úton keresem.

- *Vajon az ilyen útkereséskor az alkotó nem önmagát járja körül újból és újból? Hiszen nem változott lényegesen előző műve óta.*

- A szerző nem változott, de mondanivalója igen. Egy adott stíluson belüli egységes látásmód megteremti a lehetőséget, hogy a világ és az emberi lélek felépítése kimeríthetetlen gazdagságban jelenjen meg. Ha a műalkotás kiürülése mégis bekövetkezik, akkor kicsi volt a tehetség, szerény az invenció.

- *A szólókat előadók vagy hangszerek inspirálták?*

- Is-is. *Üdvözlét Violának* című brácsadarabomat a miskolci verseny kötelező anyagául Láposi János rendelte. Szokatlanul gyorsan, négy nap alatt készültem el a négy tétellel. A zsűriben ült Mező László, aki jelezte: örülne, ha jövőre a csellisták is kapnának tőlem darabot. Így keletkezett a *Három tétel gordonkára*. A nehéznek látszó helyekre Mező tanár úr remek ujjrendeket talált. A gitármű előzménye az a darabocská volt, amelyet Péter fiannak hajdani gitártanulmányai idején vettem papírra. A régi kezdemény elemeiből fejlesztettem ki a *Két etűd gitárra* című kompozíciót. Zenekari partitúrák után jó megpihenni a rövid és karcsú zenékkal.

- *A bihari darabra visszatérve: lesznek benne népdalidézetek is?*

- Szándékom szerint nem. Annak a vidéknek három népzeneje is van: magyar, román és cigány. Nem az ott élő népek zenéjével akarom felidézni Bihar lelkét, hanem túl a személyes élményeken, szeretném elhelyezni a hódolat koszorúit Arany, Ady és Sinka géniusza előtt.

- *Utóbbi évekbeli műveidben mintha részletgazdag szakaszok következnének egymás*

után, de nem alkotnak retorikus, fejlesztésszerű láncot. Jól hallom?

- Ha így hallod, bizonyára vannak ilyen darabjaim is. A *Szegedi concerto* nem ilyen, a *Cívisek városa* is más. Rendkívül fontosnak tartom a formai változatosságot. A sokféle formakoncepció növeli az építőelemek azon képességét, hogy belesimuljanak a nagyobb terjedelmű egészbe. A magyar városoknak írott műveim sorába Bölske, Nyírbátor, Pécs, Szeged, Gödöllő, Debrecen után, íme, Nagyvárad is felsorakozik.

Szeged Concerto Op. 88 - Greeting (2:23)

1. Köszöntő

Szeged Concerto Op. 88 - Game (3:42)

2. Játék

Szeged Concerto Op. 88 - Souvenir (7:17)

3. Emlék

Szeged Concerto Op. 88 - Festival (6:41)

4. Ünnepe

Budapesti Vonósok Kamarazenekar, vezényel: Weninger Richárd
© 2010 HUNGAROTON RECORDS LTD.